

Островська Наталія. Світовий досвід справляння податків і зборів. *Економічний дискурс*. 2021. Випуск 1-2. С. 92-103.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-1-10>

УДК 336.221.4

JEL Classification H62, H11

Островська Наталія

д.е.н., доцент, доцент кафедри публічних,
корпоративних фінансів та фінансового посередництва
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

E-mail: n.ostrovsk@chnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-7259-7403

СВІТОВИЙ ДОСВІД СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Анотація

Вступ. В умовах поглиблення диспропорцій економічно-соціальної системи держави, політичних конфронтацій, що має наслідком порушення балансу державних фінансів та посилення боргових ризиків, податкова компонента повинна бути першоосновою формування бюджетних ресурсів держави. Державні доходи визначають соціально-економічний рівень розвитку регіонів та країни, а також фінансову підтримку населення. Дивлячись на це, головні завдання держави – це збалансування її надходжень з видатками. Так як значне перевищення видатків над доходами призводить до економічної кризи, зростання державного боргу, дефіциту бюджету тощо. Податкова компонента є першоосновою формування бюджетних ресурсів держави в умовах нестабільного фіскального простору. Це важлива ланка, яка коригує розвиток соціально-економічних відносин та вимагає постійного моніторингу.

Методи. У дослідженні використані фундаментальні положення економічної теорії, теорії оподаткування, а також дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Для вирішення поставлених завдань використовувалися загальнонаукові принципи проведення комплексних наукових досліджень. У процесі дослідження використано ряд загальнонаукових методів, зокрема: аналогії, логічного узагальнення та системний аналіз.

Результати. Виходячи із виокремлених проблем було досліджено зарубіжний досвід таких країн, як: США, Німеччина, Канада, Франція, Японія, Австралія, Великобританія та Італія, на основі якого виокремлено перспективи вдосконалення справляння податків і зборів в Україні.

Перспективи. Для того щоб вирішити проблеми справляння податків і зборів необхідно: поступове зміщення фіскального навантаження в бік прямих податків, що продемонструє результат збільшення залежності органів державної влади від економічного розвитку території; збереження поточної досить високої ролі міжбюджетних трансфертів є наслідком сильної диференціації регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку та об'єктивною необхідністю в сучасних умовах; конкуренція між регіонами повинна, в першу чергу, здійснюватися за рахунок формування сприятливого ділового середовища: покращення інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури, зниження адміністративних бар'єрів, а не встановлення пільгових режимів оподаткування. Перспективами подальших досліджень справляння податків і зборів може стати посилення дослідження не лише рівня податкового навантаження, а й оптимального поєднання прямих і непрямих податків.

Ключові слова: податки, податкова система, бюджет, доходи бюджету.

Вступ.

В умовах поглиблення диспропорцій економічно-соціальної системи держави, політичних конфронтацій, що має наслідком порушення балансу державних фінансів та посилення боргових ризиків, податкова компонента повинна бути першоосновою формування бюджетних ресурсів

держави.

Специфіка надходжень до бюджету полягає у тому, що правильне та раціональне їх формування, організація та використання призводять до зростання ефективності соціально-економічного розвитку країни та подальшої його стабілізації. Сьогодні в сучасних економічних реаліях проблеми формування достатнього розміру доходів бюджету і забезпечення ефективного їх використання набувають особливої уваги. Недоліки законодавства, превалювання застарілих та неефективних підходів до організації бюджетних відносин з одночасним спадом в економіці ускладнюють наповнення бюджету.

Через Державний бюджет органи державної виконавчої влади здійснюють реалізацію зовнішньої і внутрішньої політики, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з урахуванням довгострокових цілей країни. Зростання асигнувань з Державного бюджету сприяє збільшенню сукупного попиту в економіці і, відповідно, зростанню випуску продукції і зайнятості населення. У свою чергу, можливість утримувати соціальну сферу, забезпечувати певні соціальні гарантії людям залежить від рівня надходжень до бюджету.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблемам податкового забезпечення суспільно необхідних видатків держави присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних учених: Д. Алонсо [16], В. Виговської [9], О. Гонти [1], К. Григораш-Ічим [18], І. Долозіної [29], М. Дубини [6], І. Косач [13], О. Лаговської [22], В. Маргасової [23], Т. Савчук [15], О. Урікової [14], К. Шапошникова [24; 25], С. Шкарлета [26; 27], Н. Холявко [20; 28], В. Худолей [21] та інших.

Мета.

Метою статті є аналіз та оцінка справляння податків і зборів в міжнародному просторі, а також можливості їх впровадження в механізм адміністрування податків і зборів в Україні, який базується на світовій практиці.

Методологія дослідження.

Методологічну основу дослідження складають фундаментальні положення економічної теорії, а також дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Вирішення обраного науково-практичного завдання базується на загальнонаукових принципах проведення комплексних наукових досліджень. У процесі дослідження використано ряд загальнонаукових методів, зокрема: аналогії та логічного узагальнення (для дослідження перспектив розвитку справляння податків і зборів); системний аналіз (для вивчення організації процесу організації сплати податків і зборів) тощо.

Результати.

Світова практика показує, що система оподаткування включає в себе великі можливості для впливу на розвиток підприємництва, динаміку і структуру суспільного виробництва, і його розміщення. Податкові надходження становлять основне джерело формування бюджету будь-якої держави, так як держава при виконанні своїх функцій потребує грошових коштів, що витрачаються на фінансування державних та соціальних програм, зміст структури, що забезпечує функціонування самої держави.

За допомогою податкових надходжень держава проводить економічну політику: здійснює антиінфляційні заходи, протидіє пануванню на ринку монополістів, вилучає до бюджету надприбуток, що утворюється через монопольне зростання цін. Крім того податковий механізм виконує функції перерозподілу доходів громадян, соціального захисту населення, регулює їх особисті доходи [28, с. 105].

Перш, ніж обґрунтовувати пропозиції щодо подальшого вдосконалення податкової системи України, доцільно вивчити багатий досвід зарубіжних країн з даного питання. Податкові системи

всіх держав істотно відрізняються одна від одної: за співвідношенням різних видів податків, за рівнем податкової дисципліни та податкової культури платника податків, за різними джерелами оподаткування, по заходах відповідальності за порушення податкового законодавства.

У зарубіжній практиці основним податковим інструментом регулювання соціальної нерівності є прибутковий податок. У всіх країнах ринкової економіки податок на доходи фізичних осіб сплачується за прогресивним методом, діапазон податкових ставок досить широкий: від 0 до 29% в Канаді, від 5 до 45% в Китаї, від 0 до 41% у Франції, від 0 до 50% у Великобританії, від 0 до 45% в Німеччині, від 0 до 75% в США і т.д. Максимальна ставка по прибутковому податку в 2006 р в Данії становила 61%. Здавалося б, що податкова ставка дуже висока, але слід зазначити, що майже у всіх країнах діють досить серйозні неоподатковані мінімуми і представлені пільги по різних підставах [27, с. 418].

Кожний платник податків у Великобританії сплачує особистий прибутковий податок. Цей податок залежить від віку платника податків і загального доходу в податковому році.

У світовій практиці вважається, що прогресивна шкала оподаткування сприяє досягненню високої соціальної справедливості в оподаткуванні доходів, тобто чим більший дохід платника, тим більша його частина вилучається до бюджету у вигляді податків. Тим часом, є і противники цієї точки зору, які вважають, що прогресивне оподаткування гальмує процес накопичення капіталу, зростання інвестицій і створення нових робочих місць [4, с. 241].

Однак, як спосіб підвищення прогресивності податку застосовуються пільги, відрахування і податкові кредити, так як вони знижують середню податкову ставку, яка розраховується як відношення всієї суми сплаченого податку до всього доходу, навіть при застосуванні пропорційної методу оподаткування, де податкова ставка не залежить від рівня доходу платника податків.

У багатьох країнах використовується система сімейного оподаткування, де сім'я вважається одиницею оподаткування. Наприклад, у Франції, прибутковий податок стягується із загальної суми сімейного доходу. Для розрахунку податку, застосовується спеціальна таблиця коефіцієнтів, яка бере до уваги сімейний стан платника податків. Для обліку чисельності та складу сім'ї використовується сімейний коефіцієнт, який виражає суму доходу, що отримує одна особа.

Бюджетна система США складається із федерального бюджету, бюджетів штатів і бюджетів муніципалітетів. Конституція США наділяє власними податковими повноваженнями тільки федеральний і регіональні уряди, в той час як органи влади муніципалітетів отримують права щодо встановлення і збору податків в результаті їх делегування органами влади штатів.

Відмінною рисою бюджетної системи США є те, що в бюджет кожного рівня зараховуються надходження лише тих податків, права щодо встановлення та адміністрування яких належать уряду цього рівня. Таким чином, в Сполучених Штатах відсутня практика, коли надходження від податків, які регулюються одним урядом, розподіляються між різними бюджетами. Такий порядок забезпечує регіональним і місцевим органам влади більшу фіскальну незалежність і контроль за елементами, закріплених за ними, податків [5, с. 135].

У федеральний бюджет США зараховуються надходження федерального прибуткового податку з фізичних осіб і корпорацій, а також податку з фонду оплати праці і деяких непрямих податків. До бюджетів штатів направляються надходження регіонального прибуткового податку з фізичних осіб і корпорацій, а також загальний податок з продажів, який є основним джерелом їх доходів. В муніципальні бюджети надходять, насамперед, податки на майно, хоча в деяких штатах муніципальні органи влади вводять свою ставку податку з продажів і прибуткового податку.

Податкова механізм США, представлений 3-х рівневою системою державного управління, включає в себе федеральні податки, податки штатів і податки місцевих органів влади. Особливістю системи оподаткування США є паралельне (на федеральному, штатному і місцевому рівні) стягування основних видів податків [3, с. 9].

Відмінними рисами американської податкової системи є:

- переважання прямих податків над непрямими. Прямі податки складають більше 70% всіх

податкових надходжень, більше 50% з яких складають федеральні прибуткові податки;
– паралельне використання основних видів податкових платежів федеральним урядом, урядами штатів і місцевими органами влади [19, с. 112].

Податок на доходи фізичних осіб є найбільшою статтею доходів бюджету США.

Такий стан було досягнуто частково за рахунок постійного збільшення числа платників податків. Об'єкт оподаткування прибуткового податку – сукупний дохід, що складається з різних джерел (заробітної плати, доходів за цінними паперами, доходів від підприємницької діяльності і т.д.).

Таблиця 1. Структура доходів федерального бюджету США в 2020 році, %*

Прибутковий податок з фізичних осіб	41
Відрахування на соціальне страхування	34
Податки на прибуток корпорацій	10
акцизні збори	3
Інші доходи, включаючи податки з нерухомості та землі	12
Всього	100

*Джерело: сформовано на основі [24].

Основними бюджетотворюючими податками Японії вважаються податок на доходи фізичних і юридичних осіб, місцеві податки, муніципальний корпоративний податок. Основний дохід державі приносять корпоративний податок і податок на доходи фізичних осіб. Ставки прибуткового податку з фізичних осіб коливаються від 10% до 50%. Податкове законодавство Японії передбачає суттєві знижки при сплаті прибуткового податку у вигляді неоподаткованого мінімуму, додаткових пільг для багатодітних сімей, коштів на лікування тощо Це і виправдовує настільки високий рівень податкових ставок даного податку в соціальному плані [2, с. 978].

Система оподаткування Канади в цілому схожа на систему США в силу економічних принципів і державного устрою, що включає федеральний рівень, провінції і місцевий рівень.

Канада складається з 13 суб'єктів федерації: десяти провінцій і трьох територій, а також 5000 муніципальних утворень, що мають свій власний бюджет.

Дохідна база федерального бюджету складається з надходжень федеральних податків, зборів та інших платежів, а в доходи бюджетів провінцій зараховуються податкові платежі та міжбюджетні трансферти, отримані від федерального бюджету.

Починаючи з 1962 року, в Канаді діють угоди про збір податків, які були укладені з усіма суб'єктами федерації за винятком Квебека. Згідно з цими угодами, кожна провінція отримала право на частку від надходжень федерального податку на її території, єдину для всіх провінцій. Також провінції мають право підвищити ставку федерального податку на своїй території з тим, щоб перерахувати додаткові податкові надходження до доходів своїх бюджетів. Зазначений порядок відноситься до прибуткового податку з фізичних осіб і корпорацій, податку на товари і послуги (аналогу податку на додану вартість). До доходів бюджетів провінцій зараховуються податки на природні ресурси і податок на майно [8, с. 270; 7, с. 208].

Фінансова допомога бюджетам провінцій з федерального бюджету здійснюється у вигляді прямих перерахувань цільових і нецільових трансфертів, а також шляхом передачі в доходи регіональних бюджетів частини податкових надходжень.

Німеччина – держава з федеративним устроєм, до складу якої входять 16 рівноправних суб'єктів-земель, три з яких є містами (Берлін, Бремен і Гамбург). При цьому земля в Федеративній Республіці Німеччина є суб'єктом міжнародного права.

Федеративний устрій Німеччини має яскраві відмінні риси – відносини між різними рівнями державної влади ФРН володіють багатьма ознаками, характерними в основному для унітарних держав: широкі повноваження федерального уряду, одноманітність законодавства з усіх найважливіших питань, а також єдність податкової системи для всієї федерації. При наданні соціальних послуг, державні органи виходять не з мінімальних соціальних стандартів, а з принципу

забезпечення рівного рівня життя для всіх жителів країни. Проте, ФРН залишається федерацією, що складається з 16 суб'єктів-земель, а також муніципальних утворень.

Надходження від всіх основних податків ФРН підлягають розподілу між бюджетами різного рівня. Так, надходження прибуткового податку з фізичних осіб розподіляються рівними частками між федеральним і регіональними бюджетами (по 42,5%), а залишок (15%) зараховується до доходів місцевих бюджетів. Надходження податку на прибуток корпорацій діляться порівну між федеральним бюджетом і бюджетами земель, 80% надходжень податку з малого бізнесу зараховуються в доходи муніципальних бюджетів, 15% – до бюджетів земель і 5% – до федерального бюджету. Надходження податку на додану вартість (далі – ПДВ) розподіляються практично порівну між федеральним бюджетом і бюджетами земель (50,5% – до федерального бюджету, 49,5% – до бюджетів земель). Слід зазначити, що в сукупності зазначені податки становлять близько 70% податкових надходжень консолідованого бюджету ФРН [17].

Австралія складається з 6 штатів, двох материкових територій і двох дрібніших територій. Сучасні штати існували як окремі британські колонії до створення Австралійської Федерації. На фінанси федеральних органів влади Австралії припадає близько 80% одержуваних доходів і ними покривається (за вирахуванням перерозподілів дотацій штатам і місцевим органам влади) понад 50% всіх витрат. Через федеральні фінанси перерозподіляється 4/5 доходів, що мобілізуються органами державної влади всіх рівнів. Доходи федерального бюджету на 92-96% формуються з податкових надходжень, серед яких основними є прибутковий податок з населення, податок на прибутки компанії, акцизи, податок з продажів.

Дохідна частина бюджетів штатів на 60% формується за рахунок міжбюджетних трансфертів федерального уряду, що свідчить про високий рівень фінансової централізації в Австралії (для Франції і США аналогічний показник дорівнює 20%, для Росії – 21%, для Японії – 42%, для Англії – 52%). Інша частина доходів майже виключно складається з податків, серед яких переважають податок на заробітну плату (відрахування до фондів соціального страхування та забезпечення), збори та ліцензії за реєстрацію і використання особистого транспорту, поштові збори, податки на азартні ігри [8].

Настільки висока концентрація коштів у федеральному бюджеті свідчить про наявність в Австралії системи федералізму, при якому економічні важелі з управління економікою країни і її фінансовими потоками знаходяться у федерального Уряду.

В Італії ПДВ сплачується за п'ятьма диференційованими ставками (2% – пільгова, що застосовується до товарів першої необхідності, 9% – основна, яким обкладаються більшість промислових виробів, 18% – підвищена ставка на нафтопродукти, бензин, 38% – підвищена ставка, яка застосовується до предметів розкоші і 0% - застосовується до експортних товарів і послуг).

ПДВ, як податок на загальне користування і споживання в Швейцарії був введений в 1995 року. Тут застосовують три види податкових ставок: 2%, 3%, 6%, 5%.

У Великобританії ПДВ сплачується за ставкою 15% на основну частину торгового обороту. Деякі види послуг взагалі звільняються від сплати ПДВ [4, с. 242]. В цілому він, так як і в Великобританії, основним тягарем лягає на приватних осіб і не представляє великих витрат для компаній.

У податковій системі США податок на додану вартість відсутній. Замість ПДВ існує податок з продажів, який стягується на рівні штатів за середньою ставкою від 4 до 5% і максимальною ставкою – від 8%.

У сучасних умовах індивідуальне акцизне оподаткування використовуються в податкових системах усіх країн ринкової економіки, що пов'язано з їх фіскальною функцією і серйозним впливом на формування бюджетних доходів держав. Прийнято також вважати, що акцизне оподаткування покликано стримувати споживання соціально шкідливих товарів.

За законами США акцизні надходження займають скромну частку в доходах бюджету – трохи більше 4%. Акцизи встановлені на такі товари: алкоголю і тютюну продукції, нафту,

бензин, хутро, дороговартісні літаки, дорогі автомобілі [10].

Найбільше фіскальне значення на рівні штатів має загальний податок з продажів. Його частка в сукупних податкових надходженнях штатів дорівнює близько 30%. Він охоплює більшість товарів споживання, включаючи медикаменти. Спостерігається тенденція зниження акцизів. Якщо в 1960 році акцизи приносили у федеральний бюджет 13% від усіх податкових надходжень, то у 2000 році їх частка склала близько 3,5% [12, с. 64].

У Росії акцизні надходження є однією з основних статей доходів бюджету, тому що непрямі податки стягувати порівняно легше. Однак російський бюджет страждає від величезного числа неплатників акцизів.

З непрямих податків Італії слід, перш за все, виділити ПДВ, введений в 1973 р в порядку реалізації рішень країн учасниць ЄЕС для зближення фінансових систем.

Додана вартість з точки зору оподаткування – це різниця між виручкою, отриманою від реалізації товарів, робіт і послуг, і витратами на виробництво цих товарів і послуг. Загальна ставка ПДВ становить 19%, при цьому діють і пільгові податкові ставки зі знижкою 13%, 9% і 4%. Знижка поширюється на продовольчі товари, журнали, газети. Акцизи застосовуються до деяких спеціальних видів товарів. До них відносяться, наприклад, міцні спиртні напої, пиво, банани, сірники, електроенергія, будівельні матеріали, тютюнові вироби, нафта і нафтопродукти та ін.

Всесвітній Банк щорічно проводить аналіз податкових систем економік різних країн. Оцінюється «податковий тягар» платника податків і простота процесу. У підсумковій табл. 2 наводиться місце країни із 183 країн. Нижче представлені окремі результати по раніше розглянутим країнам і країнам групи БРІКС (Бразилія, Україна, Індія, Китай і Південна Африка).

Таблиця 2. Рейтинг податкових систем окремих країн*

Країна	Простота податкової системи	Кількість податків	Час на проведення податкового обліку	Загальна податкова ставка
Австралія	48	35	22	127
Бразилія	152	33	183	168
Німеччина	88	53	84	128
Індія	164	167	104	157
Канада	10	15	34	37
Китай	114	9	154	158
Росія	105	35	132	123
США	62	35	66	124
Південна Африка	24	24	75	43
Україна	51,9	5	174	149

*Джерело: сформовано на основі [24].

Порівнюючи показники України, наведені в таблиці, з іншими країнами, в першу чергу із США, необхідно відзначити велику схожість за рівнем загального податкового навантаження і за кількістю податків. У той же час Україна сильно поступається за такими параметрами, як простота податкової системи та час на ведення податкового обліку. При цьому вітчизняна податкова система поєднує в собі як досвід зарубіжних країн з податкового та міжбюджетного регулювання, так і особливості притаманні перехідним експортно-орієнтованим сировинним економікам [11, с. 794].

При розгляді зарубіжного досвіду бюджетного устрою важливим є аналіз не тільки розвинених країн, а й тих, що динамічно розвиваються, в першу чергу країн групи БРІКС.

Дослідження справляння податків і зборів в міжнародному просторі показало, що:

- у всіх розглянутих країнах податкові надходження федерального бюджету складають більше половини загального обсягу податкових надходжень;
- питома вага податкових доходів місцевих бюджетів у всіх країнах залишається на відносно невисокому рівні, не перевищуючи в середньому 10% загальних надходжень;
- за останнє десятиліття спостерігається незначне, але стійке збільшення частки податкових доходів регіональних і місцевих бюджетів;

– у багатьох країнах регіональні і місцеві бюджети у великій мірі залежать від міжбюджетних трансфертів.

У розвинених країнах з федеративною формою устрою одним з інструментів, що застосовується з метою зростання виробництва і збільшення надходжень до бюджету є фіскальні стимули. В основі фіскального стимулювання лежать неокейнсіанські механізми, такі як: збільшення державних витрат і встановлення податкових пільг.

Застосування стимулів є ефективним, коли економіка функціонує нижче потенційно можливого рівня. В першу чергу вони повинні бути своєчасними, короткостроковими і цільовими. Слід зазначити, що дані механізми мають певні особливості:

– в разі відсутності грамотної фіскальної політики та несвоечасного прийняття заходів, вони можуть привести економіку в стан нестабільності;

– найбільшого ефекту дані заходи досягають саме в короткостроковій перспективі, а їх ефект в довгостроковому періоді зводиться до нуля;

– використовувані стимули повинні, в першу чергу, сприяти розвитку компаній та підтримці громадян, які практично не можуть функціонувати без державної підтримки.

– Бюджетним управлінням Конгресу США і міжнародним рейтинговим агентством Moody's [10] проводиться аналіз впливу фіскальних стимулів на економіку. У таблиці 3 наведено порівняльний аналіз витрат на них і отриманий ефект.

Таблиця 3. Вплив різних фіскальних інструментів на ВВП*

Інструменти	Бюджетне управління Конгресу США		Рейтингове агентство Moody's	
	Економічна ефективність	Час до впливу	Економічна ефективність	Час до впливу
Податкові пільги				
Безповоротна одноразова знижка	висока	середній	1,02	середній
Поворотна одноразова знижка			1,26	середній
Податкові канікули з ПДФО	висока	середній	1,29	середній
Тимчасове скорочення податків	низька	короткий	1,03	-
Прискорена амортизація	середня	середній	0,27	середній / тривалий
Тимчасове розширення майна, що амортизується	середня	тривалий	0,48	тривалий
Зробити пільги з податку на дивіденди і приріст капіталу постійними	-	-	0,37	тривалий
Знизити ставку з податку на прибуток	низька	середній	0,30	-
Збільшення витрат				
Збільшення платежів непрацюючому населенню	висока	короткий	1,64	короткий
Збільшення міжбюджетних трансфертів	середня	середній	1,36	короткий / середній
Збільшення капітальних витрат	низька	тривалий	1,59	тривалий

*Джерело: сформовано на основі [24].

Можна відзначити, що найбільший економічний ефект приносить збільшення державних витрат, проте в умовах обмежених фінансових ресурсів на перший план виходить такий інструмент фіскального стимулювання, як податкові пільги. У таблиці 3 наведено аналіз зміни реального ВВП, який не завжди має прямий зв'язок з надходженням доходів до бюджетної системи. При цьому заходи з низькими показниками ефективності можуть виявитися більш затребуваними в довгостроковій перспективі, ніж короткострокові фінансові вливання. У той же час будь-який з перерахованих вище заходів не може носити постійний характер і в міру досягнення результату повинен припиняти свою дію.

Таким чином, досвід високорозвинених федерацій свідчить про необхідність створення бюджетної системи, яка не тільки забезпечує фінансовими ресурсами всі органи влади, але

спрямованої на створення стимулів для регіональної влади за самостійне збільшення свого прибуткового потенціалу. При цьому важливе поєднання як ефективних принципів справляння і перерозподілу доходів, так і встановлення елементів оподаткування, які сприяють розвитку економіки.

Вирішення питань збільшення надходжень до регіональних бюджетів за рахунок певних короткострокових заходів є досить неефективним і не представляється можливим. Щорічне збільшення частки податкових доходів регіональних бюджетів в загальному обсязі надходжень у більшості країн свідчить про наявність ефективних заходів довгострокового характеру з нарощування доходів бюджетів на субфедеральному рівні.

Просте копіювання передових моделей бюджетних систем іноземних держав не може бути застосовано з врахуванням специфічності політичного устрою, історичних особливостей, ступеня диференціації регіонів та інших внутрішніх факторів. Велика ступінь централізації фінансових ресурсів в федеральних бюджетах Мексики та Австралії, горизонтальна система вирівнювання в Німеччині, високий ступінь автономії штатів в США і досить складні системи з великою кількістю податків в Бразилії та Індії свідчать про надзвичайно великі відмінності навіть в бюджетних системах держав, які в цілому схожі по окремих параметрах.

У той же час поєднання накопиченого зарубіжного досвіду, його адаптація в українських умовах, а також застосування принципово нових механізмів є невід'ємною частиною вдосконалення організації бюджетного процесу

Висновки і перспективи.

Аналізуючи бюджетні системи розглянутих держав, а також методи впливу на фіскальну поведінку регіональних влад і забезпечення зростання податкових надходжень, можна виділити наступні напрями бюджетної політики, які можуть бути використані в українській практиці: податкові доходи повинні надходити на кілька рівнів бюджетної системи з метою підвищення зацікавленості кожного рівня публічної влади в розвитку податкової бази, вдосконалення системи адміністрування і скорочення недоїмок; поступове зміщення фіскального навантаження в бік прямих податків, що буде прямим результатом збільшення залежності органів державної влади від економічного розвитку території; збереження поточної досить високої ролі міжбюджетних трансфертів є наслідком сильної диференціації регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку та об'єктивною необхідністю в сучасних умовах господарювання (в той же час не повинно відбуватися втручання в фіскальну політику регіональної влади, а має забезпечуватися конкуренція між регіонами і зацікавленість в нарощуванні дохідної бази); застосування податкових пільг, яке є важливим інструментом фіскального стимулювання та покращення інвестиційного клімату, має бути чітко оцінюваним за критеріями ефективності; конкуренція між регіонами повинна, в першу чергу, здійснюватися за рахунок формування сприятливого ділового середовища: покращення інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури, зниження адміністративних бар'єрів, а не встановлення пільгових режимів оподаткування.

Досвід розвинених країн переконує, що пільги найчастіше надаються на умовах податкового кредиту. Виходячи з цього, можна запропонувати впорядкування податкових пільг в Україні: пільги не повинні бути особистими (надаватися окремим платникам), вони повинні мати цільовий характер. Суми, отримані підприємствами від відрахувань із податкової бази, а також зменшення податкового зобов'язання мають розглядатися як субсидії і використовуватися на законодавчо встановлені цілі.

Перспективами подальших досліджень справляння податків і зборів може стати посилення дослідження не лише рівня податкового навантаження, а й оптимального поєднання прямих і непрямих податків.

Список використаних джерел

1. Гонта О.І., Жаворонок А.В. Податкова система України: сучасний стан та напрями вдосконалення. *Вісник Черкаського університету*. 2017. №4. Частина 1. С. 3–9.
2. Грапко Н. В., Жаворонок А. В. Місцеве оподаткування в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство*. 2017. №9. С. 975-981.
3. Грапко Н., Абрамова А., Жаворонок А. Система адміністрування податків в Україні. *Фінансові дослідження*. 2016. №1(1). С. 6-12.
4. Грубляк О.М., Жаворонок А.В., Холявко Н.І. Оцінка рівня боргової безпеки як складової фінансової безпеки держави. *Інфраструктура ринку*. 2020. №50. С. 240-248.
5. Грубляк О.М., Холявко Н.І., Жаворонок А.В. Оцінка ефективності управління дефіцитом державного бюджету України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. №3 (23). С. 130-141.
6. Дубина М.В., Кальченко О.М., Гончаренко Ю. Упровадження та реалізація системи середньотермінового бюджетного планування в Україні: досвід Німеччини. *Галицький економічний вісник*. 2020. №5 (66). С. 78-92.
7. Жаворонок А.В. Теоретичні засади економічних хвиль та циклів розвитку економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2018. №32. С. 207-213.
8. Жаворонок А.В. Циклічність як форма економічного розвитку економіки. *Бізнес-навігатор*. 2018. №6(49). С. 269-273.
9. Жаворонок А.В., Абрамова А.С., Виговська В.В. Місцеві податки і збори як джерело формування доходів бюджету. *Фінансові дослідження*. 2019. №1 (6). URL: <https://fr.stu.cn.ua/tmp/pdf/179.pdf>. (дата звернення : 25.01.2021).
10. Жаворонок А.В., Жирида Х.В. Податок на прибуток підприємств: організація адміністрування та обліку. *Фінансові дослідження: електронний науковий журнал*. 2018. №1 (4). URL: <http://fr.stu.cn.ua/tmp/pdf/100.pdf>. (дата звернення : 25.01.2021).
11. Жаворонок А.В., Павлюк А.О. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання місцевих податків і зборів. *Молодий вчений*. 2018. №10 (62). С. 792-797.
12. Жаворонок А.В., Холявко Н.І. Становлення малого і середнього підприємництва у забезпеченні соціально-економічного розвитку національної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 59-1. С. 62-67.
13. Косач І.А., Жаворонок А.В., Марусяк Н.В. Сучасний стан прямого та непрямого оподаткування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2018. Випуск 20. Ч.2. С. 67-71.
14. Островська Н.С., Урікова О.М., Жаворонок А.В. Науково-методичні основи формування податкової складової бюджету. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки*. 2015. Вип. 29. С. 45-55.
15. Савчук Т.М., Абрамова А.С., Жаворонок А.В. Митні платежі як складова доходів державного бюджету. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. №4 (4). С. 270-275.
16. Alonso D.B., Androniceanu A. & Georgescu I. Sensitivity and vulnerability of European countries in time of crisis based on a new approach to data clustering and curvilinear analysis. *Administration and Public Management*. 2016. №27. P. 46-62.
17. Dubyna M., Zhavoronok A., Kudlaieva N., Lopashchuk I. Transformation of Household Credit Behavior in the Conditions of Digitalization of the Financial Services Market. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2021. №14 (1). P. 97-102.
18. Grigoraş-Ichim C.E., Cosmulese C.G., Savchuk D., Zhavoronok A. Shaping the perception and vision of economic operators from the Romania – Ukraine – Moldova border area on interim financial reporting. *Economic Annals-XXI*. 2018. №173(9-10). P. 60-67.
19. Hrubliak O., Karvatskiy M., Zhavoronok A. Methodical approaches to assess the efficiency of the budget process in Ukraine. *Scientific Bulletin of Polissia*. 2018. №4/15. P. 108-113.
20. Kholiavko N., Popova L., Marych M., Hanzhurenko I., Koliadenko S. & Nitsenko V. Comprehensive methodological approach to estimating the research component influence on the information economy development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2020. №4. P. 192-199.
21. Khudolei V., Bespalov M., Tulchynska S., Tulchinsky R., Kholiavko N. Fiscal stimulation of spatial development: the EU Countries' cases. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2021. №1 (36). P. 124-132.
22. Lagovska O., Ilin V., Kotsupatriy M., Ishchenko M., Verbivska L. Priority directions of tax policy change in

the information sphere. *Naukovi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2020. №3. P. 183-190.

23. Marhasova V., Shmygol N., Galtsova O., Solovyov O., Zhavoronok A. Problems of competitive development of industry in Ukraine. *European Journal of Accounting, Finance & Business*. 2020. 14 (24). URL: http://www.accounting-management.ro/getpdf.php?paperid=24_10. (дата звернення : 25.01.2021).

24. Shaposhnykov K., Abramova A., Zhavoronok A., Liutikov P., Skvirskiy I., & Lukashev O. Ecosystem of VAT Administration in E-Commerce: Case of the Eastern Europe Countries. *Estudios de economía aplicada*. 2021. 39(5). <http://dx.doi.org/10.25115/eea.v39i5.4909>

25. Shaposhnykov K., Holovko O. Public regulation and administration in the sphere of small business. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5. №4. P. 236-242.

26. Shkarlet S., Dubyna M., Hrubliak O., Zhavoronok A. Theoretical and applied provisions of the research of the state budget deficit in the countries of Central and Eastern Europe. *Administratie si Management Public*. 2019. №32. P. 120-138.

27. Shkarlet S., Dubyna M., Shtyrkhun K., Verbivska L. Transformation of the Paradigm of the Economic Entities Development in Digital Economy. *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 2020. №16. 413-422.

28. Shkarlet S., Kholiavko N., Dubyna M. Territorial reform in the system of strategic management of energy-economic and information spheres of the state. *Economic Annals-XXI*. 2015. №5-6. P. 103-107.

29. Shkarlet S., Dolozina I., Dubyna M. Budgetary revenue breakdown at the local level of public administration in federal countries. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5. No.3. P. 218-224.

Статтю отримано: 02.05.2021 / Рецензування 08.06.2021 / Прийнято до друку: 20.06.2021

Natalia Ostrovska

D.Sc. (in Economics), Associate Professor, Associate Professor
Department of Public, Corporate Finances and Financial Mediation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

E-mail: n.ostrovska@chnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-7259-7403

WORLD EXPERIENCE OF TAX AND FEES MANAGEMENT

Abstract

Introduction. Given the deepening disparities in the economic and social system of the state, political confrontations, resulting in imbalances in public finances and increased debt risks, the tax component should be the basis for the formation of budgetary resources of the state. State revenues determine the social and economic level of development of regions and countries, as well as financial support of the population. Looking at this, the main task of the state is to balance its revenues with expenditures. Since a significant excess of expenditures over revenues lead to an economic crisis, rising public debt, the budget deficit of others. The tax component is the basis for the formation of state budget resources in an unstable fiscal space. This is an important link that contributes to the development of social and economic relations and requires constant monitoring.

Methods. The study uses the fundamental provisions of economic theory, tax theory, as well as studies of domestic and foreign scholars. General scientific principles of conducting complex scientific researches were used to solve the set tasks. In the process of research a number of general scientific methods were used, in particular: analogies, logical generalization and system analysis.

Results. Based on the selected problems, the foreign experience of such countries as the USA, Germany, Canada, France, Japan, Australia, Great Britain and Italy was studied, on the basis of which the prospects of improving the collection of taxes and fees in Ukraine were singled out.

Discussion. In order to solve the problems of collecting taxes and fees, it is necessary to: gradually shift the fiscal burden towards direct taxes, which will be a direct result of increasing the dependence of public authorities on the economic development of the territory; the preservation of the current rather high role of intergovernmental transfers is a consequence of the strong differentiation of regions according to the level of social and economic development and the objective necessity in modern conditions; competition between regions should, first of all, be carried out at the expense of formation of a favourable business environment: improvement of investment climate, development of infrastructure, reduction of

administrative barriers, instead of establishment of preferential tax regimes. Prospects for further research on the collection of taxes and fees may be to strengthen the study not only of the level of tax burden, but also the optimal combination of direct and indirect taxes.

Keywords: taxes, tax system, budget, budget revenues.

References

1. Honta, O.I., & Zhavoronok, A.V. (2017). Podatkova systema Ukrainy: suchasnyi stan ta napriamy vdoskonalennia [The tax system of Ukraine: the current state and areas for improvement]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu* [Bulletin of Cherkasy University], 4 (1), 3-9. [in Ukr.].
2. Hrapko, N.V., & Zhavoronok, A.V. (2017). Mistseve opodatkuvannia v suchasnykh ekonomichnykh umovakh [Local taxation in modern economic conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economics and Society], 9, 975-981. [in Ukr.].
3. Hrapko, N., Abramova, A., & Zhavoronok, A. (2016). Systema administruvannia podatkiv v Ukraini [System of Tax Administration in Ukraine]. *Finansovi doslidzhennia* [Financial research], 1 (1), 6-12. [in Ukr.].
4. Hrubliak, O.M., Zhavoronok, A.V., & Kholiavko, N.I. (2020). Otsinka rivnia borhovoï bezpeky yak skladovoï finansovoï bezpeky derzhavy [Assessment of the level of debt security as a component of financial security of the state]. *Infrastruktura rynku* [Market Infrastructure], 50, 240-248. [in Ukr.].
5. Hrubliak, O.M., Kholiavko, N.I., & Zhavoronok, A.V. (2020). Otsinka efektyvnosti upravlinnia defitsytom derzhavnogo biudzhetu Ukrainy [Estimation of efficiency of management of deficit of the state budget of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia* [Problems and Prospects of Economics and Management], 3 (23), 130-141. [in Ukr.].
6. Dubyna, M.V., Kalchenko, O.M., & Honcharenko, Yu. (2020). Uprovadzhenia ta realizatsiia systemy serednoterminovoho biudzhethnoho planuvannia v Ukraini: dosvid Nimechchyny [Implementation and implementation of the system of medium-term budget planning in Ukraine: the experience of Germany]. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk* [Galician Economic Bulletin], 5 (66), 78-92. [in Ukr.].
7. Zhavoronok, A.V. (2018). Teoretychni zasady ekonomichnykh khvyli ta tsyklyv rozvytku ekonomiky [Theoretical principles of economic waves and cycles of economic development]. *Prychornomorski ekonomichni studii* [Black Sea Economic Studies], 32, 207-213. [in Ukr.].
8. Zhavoronok, A.V. (2018). Tsyklichnist yak forma ekonomichnoho rozvytku ekonomiky [Cyclicalities as a form of economic development of the economy]. *Biznes-navihator* [Business navigator], 6(49), 269-273. [in Ukr.].
9. Zhavoronok, A.V., Abramova, A.S., & Vyhovska, V.V. (2019). Mistsevi podatky i zbory yak dzherelo formuvannia dokhodiv biudzhetu [Local taxes and fees as a source of budget revenues]. *Finansovi doslidzhennia* [Financial Research], 1(6). Retrieved from <https://fr.stu.cn.ua/tmp/pdf/179.pdf>. [in Ukr.].
10. Zhavoronok, A.V., & Zhyriada K.V. (2018). Podatok na prybutok pidpriemstv: orhanizatsiia administruvannia ta obliku [Corporate income tax: organization of administration and accounting]. *Finansovi doslidzhennia* [Financial Research], 1(4). Retrieved from <http://fr.stu.cn.ua/tmp/pdf/100.pdf>. [in Ukr.].
11. Zhavoronok, A.V., & Pavliuk, A.O. (2018). Zarubizhnyi dosvid administratyvno-pravovoho rehuliuвання mistsevnykh podatkiv i zboriv [Foreign experience of administrative and legal regulation of local taxes and fees]. *Molodyi vchenyi* [Young Scientist], 10 (62), 792-797. [in Ukr.].
12. Zhavoronok, A.V., & Kholiavko, N. I. (2020). Stanovlennia maloho i serednoho pidpriemnytstva u zabezpechenni sotsialno-ekonomichnoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Formation of small and medium enterprises in ensuring the socio-economic development of the national economy]. *Prychornomorski ekonomichni studii* [Black Sea Economic Studies], 59-1, 62-67. [in Ukr.].
13. Kosach, I.A., Zhavoronok, A.V., & Marusiak, N.V. (2018). Suchasnyi stan priamoho ta nepriamoho opodatkuvannia [The current state of direct and indirect taxation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»* [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series «International Economic Relations and the World Economy»], 20 (2), 67-71. [in Ukr.].
14. Ostrovska, N.S., Urikova, O.M., & Zhavoronok, A.V. (2015). Naukovo-metodychni osnovy formuvannia podatkovoi skladovoï biudzhetu [Scientific and methodological bases of formation of the tax component of the budget]. *Naukovyi visnyk Bukovynskoho derzhavnogo finansovo-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Scientific Bulletin of Bukovynian State Financial and Economic University. Economic sciences], 29, 45-55. [in Ukr.].
15. Savchuk, T.M., Abramova, A.S., & Zhavoronok, A.V. (2015). Mytni platezhi yak skladova dokhodiv derzhavnogo biudzhetu [Customs payments as a component of state budget revenues]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia* [Problems and prospects of economics and management], 4 (4), 270-275. [in Ukr.].
16. Alonso, D.B., Androniceanu, A., & Georgescu, I. (2016). Sensitivity and vulnerability of European countries

in time of crisis based on a new approach to data clustering and curvilinear analysis. *Administration and Public Management*, 27, 46-62.

17. Dubyna, M., Zhavoronok, A., Kudlaieva, N., & Lopashchuk, I. (2021). Transformation of Household Credit Behavior in the Conditions of Digitalization of the Financial Services Market. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*, 14(1), 97-102.

18. Grigoraș-Ichim, C.E., Cosmulese, C.G., Savchuk, D., & Zhavoronok, A. (2018). Shaping the perception and vision of economic operators from the Romania – Ukraine Moldova border area on interim financial reporting. *Economic Annals-XXI*, 173(9-10), 60-67.

19. Hrubliak, O., Karvatskiy, M., & Zhavoronok, A. (2018). Methodical approaches to assess the efficiency of the budget process in Ukraine. *Scientific Bulletin of Polissia*, 4/15, 108-113.

20. Kholiavko, N., Popova, L., Marych, M., Hanzhurenko, I., Koliadenko, S., & Nitsenko, V. (2020). Comprehensive methodological approach to estimating the research component influence on the information economy development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 4, 192-199.

21. Khudolei, V., Bespalov, M., Tulchynska, S., Tulchinsky, R., & Kholiavko, N. (2021). Fiscal stimulation of spatial development: the EU Countries' cases. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 1(36), 124-132.

22. Lagovska, O., Ilin, V., Kotsupatriy, M., Ishchenko, M., & Verbivska, L. (2020). Priority directions of tax policy change in the information sphere. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 3, 183-190.

23. Marhasova, V., Shmygol, N., Galtsova, O., Solovyov, O., Zhavoronok, A. (2020). Problems of competitive development of industry in Ukraine. *European Journal of Accounting, Finance & Business*, 14 (24). Retrieved from http://www.accounting-management.ro/getpdf.php?paperid=24_10

24. Shaposhnykov, K., Abramova, A., Zhavoronok, A., Liutikov, P., Skvirskiy, I., & Lukashev, O. (2021). Ecosystem of VAT Administration in E-Commerce: Case of the Eastern Europe Countries. *Estudios de economía aplicada*, 39(5). <http://dx.doi.org/10.25115/eea.v39i5.4909>

25. Shaposhnykov, K., & Holovko, O. (2019). Public regulation and administration in the sphere of small business. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5, 4, 236-242.

26. Shkarlet, S., Dubyna, M., Hrubliak, O., & Zhavoronok, A. (2019). Theoretical and applied provisions of the research of the state budget deficit in the countries of Central and Eastern Europe. *Administratie si Management Public*, 32, 120-138.

27. Shkarlet, S., Dubyna, M., Shtyrkhun, K., & Verbivska, L. (2020). Transformation of the Paradigm of the Economic Entities Development in Digital Economy. *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 16, 413-422.

28. Shkarlet, S., Kholiavko, N., & Dubyna, M. (2015). Territorial reform in the system of strategic management of energy-economic and information spheres of the state. *Economic Annals-XXI*, 5-6, 103-107.

29. Shkarlet, S., Dolozina, I., & Dubyna, M. (2019). Budgetary revenue breakdown at the local level of public administration in federal countries. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5 (3), 218-224.

Received: 05.02.2021 / Review 06.08.2021 / Accepted 06.20.2021

